

ZNAČAJ UNAPREĐENJA KONKURENTNOSTI SEKTORA MSPP ZA RAZVOJ PRIVREDE REPUBLIKE SRBIJE

Ivana Kostadinović

Univerzitet u Nišu, Ekonomski fakultet, Srbija

✉ ivana.kostadinovic@eknfak.ni.ac.rs

Marija Petrović Randjelović

Univerzitet u Nišu, Ekonomski fakultet, Srbija

✉ marija.petrovic@eknfak.ni.ac.rs

UDK
334.012.63/
64(497.11)
Pregledni rad

Apstrakt: Rezultati brojnih izvršenih istraživanja pokazuju da sektor malih i srednjih preduzeća i preduzetništva (MSPP) predstavlja značajnu pokretačku snagu privrednog razvoja svake zemlje i da je on potencijalni generator preduzetničkih ideja i inovacija. Sa intenziviranjem procesa tranzicije nakon 2000. godine sektor MSPP je postao nosilac privrednog rasta i zapošljavanja i prerastao u najdinamičniji i najefikasniji segment privrede Republike Srbije. Međutim, ova preduzeća se i dalje suočavaju sa brojnim problemima u poslovanju koje je samo dodatno potencirala svetska finansijska i ekonomska kriza. Nizak nivo konkurentnosti ovog sektora u Republici Srbiji predstavlja važno ograničenje njegovog budućeg razvoja. Kao osnovna konkurentna prednost svakog savremenog preduzeća ističe se njegova sposobnost da inovira. Prednost MSPP, pored mnogih drugih, ogleda se i u inovativnosti. Generalno, MSPP zbog svoje fleksibilnosti, kao i homogene strukture imaju dobar i važan preduslov da razvijaju inovativnost i time obezbede tržišnu konkurentnost. Što se tiče njihove fleksibilnosti, ona posebno dolazi do izražaja u periodima usporavanja ili stagnacije privrednih aktivnosti i krize. Stoga, osnovni pravac razvoja sektora MSPP jeste inovativni pristup realnim potrebama tržišta. Imajući to u vidu, cilj ovog rada je da doprinese jasnijem razumevanju uloge i značaja sektora MSPP za privredni razvoj Republike Srbije, kao i da ukaže na značaj unapređenja konkurentnosti i inovativnosti ovog sektora za budući privredni razvoj nacionalne ekonomije.

Primljeno:
13.02.2015.
Prihvaćeno:
26.06.2015.

Ključne reči: sektor MSPP, privredni razvoj, konkurentnost, inovativnost.

Uvod

U poslednjoj deceniji XX veka sektor malih i srednjih preduzeća je, zahvaljujući značajnom povećanju ekonomske aktivnosti, zauzeo značajno mesto na razvojnoj agendi mnogih zemalja, posebno zemalja u razvoju i zemalja u tranziciji. Danas se s pravom ističe da mala i srednja preduzeća predstavljaju promoter ekonomskog razvoja. Naime, ona promovišu privatnu svojinu i preduzetničke veštine, i doprinose značajnom unapređenju nacionalne konkurentnosti. Prema mišljenju mnogih ekonomista i eksperata, MSPP su sinonim za privatni sektor, i u figurativnom smislu za preduzetništvo. Njihova komparativna prednost ogleda se u njihovoj fleksibilnosti i mogućnosti da se vrlo brzo adaptiraju na promene i da zadovolje sve veće zahteve na tržištu. Ona jačaju ekonomiju na više načina: usmerena su na određene delove tržišta i potrošače, reaguju brže na šanse i pretnje iz okruženja, značajan su izvor preduzetničkih ideja i inovacija, najveći su generator novih radnih mesta i zahvaljujući razvoju interneta i telekomunikacija, sve više doprinose daljoj globalizaciji biznisa.

Kao prednost malih i srednjih preduzeća, svakako bi trebalo istaći mogućnost zadovoljenja specifičnih ili povremenih potreba za nekim proizvodima čija je proizvodnja manjeg obima, i mogućnost bržeg i efikasnijeg delovanja od velikih preduzeća, kada su u pitanju promene organizacione strukture u odnosu na dinamična kretanja tržišta proizvoda i usluga. S druge strane, slabosti malih i srednjih preduzeća ogledaju se prevashodno u nedostatku resursa neophodnih za poslovanje. Kao glavne i najvažnije prepreke za razvoj malih i srednjih preduzeća na domaćem tržištu ističu se: nedostatak znanja i nepostojanje adekvatne institucionalne infrastrukture, kao i nedostatak finansijskih sredstava.

Republika Srbija je 2003. godine pristupila Evropskoj povelji za mala preduzeća. Evropskom poveljom o malim preduzećima date su osnovne smernice za razvoj sektora MSPP, a njihova konkretizacija odnosno opredeljenje za prelazak sa smernica na ciljane aktivnosti sadržano je u dokumentu pod nazivom „Akt o malim preduzećima za Evropu“ (European Commission), usvojenom 2008. godine.

Vlada Republike Srbije usvojila je nekoliko strateških dokumenata koji se odnose na sektor MSPP. Značajno je napomenuti da poslednja strategija, Strategija razvoja konkurentnih i inovativnih malih i srednjih preduzeća za period od 2008. do 2013. godine, kroz godišnji akcioni plan po prvi put vezuje ciljeve za budžetska sredstva, mada u praksi budžetsko planiranje na godišnjem nivou i dalje nedovoljno prati strateške smernice ove ili bilo koje druge nacionalne strategije. Ova Strategija je usklađena sa Evropskom poveljom o malim preduzećima (The European Charter for Small Enterprises) i Aktom o malim preduzećima (Small Business Act).

U skladu sa postavljenim ciljem, nakon uvodnih razmatranja u prvom delu rada pažnja će biti usmerena ka objašnjenju uloge i značaja sektora malih i srednjih preduzeća za razvoj privrede Republike Srbije. Nakon toga, biće izvršena analiza i data ocena stanja razvijenosti ovog sektora u Republici Srbiji. Nadalje će biti reči o konkurentnosti sektora MSPP u Republici Srbiji, a potom i o značaju podizanja inovativnosti ovog sektora kao determinante unapređenja njegove konkurentnosti. U zaključku rada biće izvršena sinteza izvršenih razmatranja.

1. Uloga i značaj MSPP u privredi Republike Srbije

U Evropskoj uniji sektor MSPP igra ključnu ulogu u generisanju preduzetničkih znanja, inovacija i zaposlenosti. I u Republici Srbiji koja sledi put evropske integracije, sektor MSPP je prepoznat kao jedan od stubova ekonomskog razvoja zahvaljujući ostvarivanju makroekonomske stabilnosti, kreiranju podsticajnog poslovnog okruženja, tako i izgradnji sistema podsticanja razvoja ovog sektora.

Dinamičan razvoj sektora MSPP u izvesnoj meri je doprineo ostvarivanju pozitivnih makroekonomskih rezultata. „Procenjuje se da je u 2008. godini MSPP učestvovao sa 35% u BDP Republike i 43,2 u ukupnoj zaposlenosti. Spoljnotrgovinskom aktivnošću MSPP u 2008. godini ostvareno je 45,5% izvoza i 59,3% uvoza privrede Srbije. Ovaj sektor (303.449 privrednih subjekata) je u 2008. godini ostvario 66,6% ukupnog prometa, 59,1% bruto dodate vrednosti i 58,7% profita nefinansijskog sektora. Međutim, posebno treba istaći značaj preduzetničkog sektora u smanjivanju socijalnih tenzija, odnosno kontinuiranom povećanju broja zaposlenih” (Republički zavod za razvoj, 2010, str. 30).

Usporen razvoj preduzetničkog sektora nakon 2008. godine jedna je od pojava manifestacija negativnih posledica svetske finansijske i ekonomske krize na privredu Srbije. Pogoršanje ambijenta za poslovanje privrednih subjekata (smanjenje spoljne i unutrašnje tražnje, investicija, porast rizika i troškova ulaganja, kao i strah od neuspeha) uticalo je na malaksavanje dinamike sprovođenja strukturnih reformi i ukupne privredne aktivnosti. „Smanjena je stopa opstanka novoformiranih MSPP sa 71,9% u 2007. na 61,7% u 2010. godini. Tokom 2011. godine, svakog meseca je oko 3.400 preduzetnika osnivalo nove sopstvene firme (5.000 mesečno u 2007). Od drugog kvartala 2011. jasni su znaci tzv. „W efekta“ – obnavljanja recesije na globalnom nivou i u Srbiji. Tražnja potrošača je dodatno smanjena, dalje gubljenje poslovnog poverenja je negativno uticalo na dostupnost finansijske podrške, što je bitno ograničilo otvaranje novih i razvoj postojećih preduzeća i radnji. Uticaj svetske ekonomske krize se nepovoljno odrazio kako na privredne subjekte u ranoj fazi poslovanja, tako i na već etablirane firme - ima manje poslovnih mogućnosti i teže je započeti biznis, što je kod preduzetnika uslovalo rast straha od neuspeha i

niža očekivanja od rezultata započetog poslovnog poduhvata” (Ministarstvo regionalnog razvoja i lokalne samouprave, 2012, str. 38).

Uprkos činjenici da se u periodu nakon 2009. godine preduzimaju opsežne mere oporavka domaće privrede od posledica krize, ipak moglo bi se konstatovati da je nestabilnost makroekonomskog ambijenta za poslovanje imala višestruko negativne posledice po sektor MSSP u Republici Srbiji. Stopa rasta BDP-a nakon rekordno niske vrednosti od -3,5% u 2009. godini ulazi u zonu jedva pozitivnih kretanja tokom 2010. i 2011. godine, da bi već 2012. uzela negativan predznak usled stagnacije u privredi. U Republici Srbiji je tokom 2012. godine zabeleženo nepovoljno kretanje ključnih makroekonomskih indikatora: zabeležen je pad BDP-a u odnosu na 2011. godinu i ulazak stope rasta BDP-a u zonu negativnih kretanja. Osim toga, manja finansijska ulaganja (17,9% BDP), imala su za posledicu pad obima proizvodnje, i posledično pad prometa u trgovini. Što se tiče izvoza, on je porastao za 4,5%, i to zahvaljujući izvozu izuzetno aktuelne automobilske industrije. Godinu 2012. obeležila je i veća stopa nezaposlenosti (24,6%), što je uslovlilo sve izražajnije probleme u privredi i društvu.

Tabela br. 1 – Makroekonomski bilans Republike Srbije, 2001 – 2012.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
BDP, mlrd EUR	12,8	16,0	17,3	19,0	20,3	23,3	28,5	32,7	28,9	28,0	31,5	29,9
BDP, realan rast u %	5,3	4,3	2,5	9,3	5,4	3,6	5,4	3,8	-3,5	1,0	1,6	-1,7
Inflacija, kraj perioda	40,7	14,8	7,8	13,7	17,7	6,6	10,1	6,8	6,6	10,3	7,0	12,2
Kurs RSD/EUR prosek perioda	59,78	60,69	65,12	72,69	82,99	84,11	79,96	81,44	93,95	103,04	101,95	113,13
Deficit tekućeg računa, % BDP	2,2	-4,2	-7,8	-13,8	-8,8	-10,1	-17,7	-21,6	-6,6	-6,7	-9,1	-10,5
SDI, % BDP	1,4	3,1	6,9	4,1	6,2	14,3	6,4	5,6	4,7	3,1	5,8	0,8
Rezerve NBS, mlrd EUR	1,3	2,2	2,8	3,1	4,9	9,0	9,6	8,2	10,6	10,0	12,1	10,9
Fiskalni deficit, % BDP	0,0	-3,3	-1,1	0,9	1,1	-1,6	-2,0	-2,6	-4,5	-4,7	-4,9	-6,4
Javni dug, % BDP	105,2	72,9	66,9	55,3	52,2	37,7	30,9	29,2	34,7	44,5	48,2	59,3
Spoljni dug, % BDP	85,5	58,7	55,9	49,8	60,1	60,9	60,2	64,6	77,7	84,9	76,7	85,9
Privatni spoljni dug, % BDP	5,5	4,8	6,7	11,5	21,2	32,6	38,1	44,6	50,8	52,5	42,4	45,2

Izvor: RZS, NBS, MFP, MRRLS – istraživanje

Prema podacima poslednjeg Izveštaja o malim i srednjim preduzećima i preduzetništvu za 2012. godinu, osnovna pozitivna kretanja poslovanja sektora MSPP u odnosu na 2011. godinu su: (Ministarstvo regionalnog razvoja i lokalne samouprave, Nacionalna agencija za regionalni razvoj, 2013, str. 8)

- povećanje poslovne aktivnosti – ostvareni promet realno veći za 1,5%;
- dinamičan rast izvoza (15,7%) i preuzimanje vodeće uloge u izvozu nefinansijskog sektora privrede (udeo od 51,1%) i održana zadovoljavajuća pokrivenost uvoza izvozom iznad (stopa od 51,3%);
- ostvarene nadprosečne stope rasta BDV (3,2%) i dobiti (6,5%) u odnosu na nefinansijski sektor (2,1% odnosno 4,3% respektivno);
- povećanje produktivnosti, koje se delimično može pripisati i smanjenju zaposlenosti. Ostvarena je stopa rasta BDV po zaposlenom od 3,8%, što je više u poređenju sa nefinansijskim sektorom (2,4%) ili velikim preduzećima (0,4%);
- iznadprosečni rast dobiti – 6,5% prema 4,3% u nefinansijskom sektoru i 2,1% kod velikih preduzeća i
- slabi stepen smanjivanja ukupnog broja preduzeća i radnji, odnos broja osnovanih i ugašenih preduzeća znatno je povoljniji u odnosu na prethodnu godinu (1,2:1 naspram 0,6:1), mada je zadržan nepovoljan neto efekat osnivanja novih radnji (0,9:1).

Pored pozitivnih, postoje i neka negativna kretanja koja svakako utiču na poslovanje malih i srednjih preduzeća, među kojima se po značaju ističu: (Ministarstvo regionalnog razvoja i lokalne samouprave, Nacionalna agencija za regionalni razvoj, 2013, str. 8)

- smanjenje zaposlenosti u sektoru MSPP za 0,6% (za 4.847 radnika);
- smanjenje broja aktivnih privrednih subjekata na kraju 2012. godine za 1,3% u odnosu na kraj 2011. godine (za 4.287 preduzeća i radnji);
- iznadprosečno povećanje spoljnotrgovinskog deficita (20,6%) i uvoza (18%), što je dovelo do povećanja učešća u ukupnom deficitu nefinansijskog sektora sa 66,7% na 74% respektivno;
- na kraju 2012. godine broj aktivnih privrednih subjekata je bio za 1,3% manji (za 4.287 preduzeća i radnji);
- zadržana je nepovoljna tendencija sektorske koncentracije MSPP sa apsolutnom dominacijom prerađivačkih delatnosti i trgovine na veliko i malo i
- regionalne disproporcije i dalje su prenaplašene – nivo razvijenosti sektora MSPP meren pokazateljem BDV po zaposlenom u Gradu Beogradu u odnosu na najnerazvijeniju Pčinjsku oblast iznosi 2,3:1.

Uopšteno posmatrano, privreda Republike Srbije se tokom 2012. godine suočila sa krupnim makroekonomskim problemima (smanjenje izvoza i uvoza, porast inflacije, pad zaposlenosti, pad privredne aktivnosti, blagi rast zarada,

slabljenje nacionalne valute), koji su predominantno usloveli i negativna kretanja u sektoru MSPP. Ulazak Srbije u fazu oporavka posle krize podrazumeva primenu *modela privrednog rasta*, zasnovanog na oživljavanju industrijske proizvodnje, stimulisanoj izvoza i ulaganja. Treba naglasiti da model mora da bude podržan merama industrijske, monetarne i fiskalne politike.

Tabela br. 2 – Pokazatelji razvijenosti sektora MSPP

	MSPP		Velika		Nefinansijski sektor		Učešće MSPP %	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Broj preduzeća	319.304	317.162	498	506	319.802	317.668	99,8	99,8
Broj zaposlenih	786.873	782.026	418.404	420.019	1.205.277	1.202.045	65,3	65,1
Promet (mil. din.)	5.200.832	5.689.666	2.738.749	3.011.466	7.939.582	8.701.131	65,5	65,4
BDV (mil. din.)	878.245	977.088	712.483	774.252	1.590.729	1.751.340	55,2	55,8
Izvoz (mil. din.)	400.015	498.886	424.975	477.500	824.990	976.386	48,5	51,1
Uvoz (mil. din.)	765.047	973.376	606.815	644.240	1.371.862	1.617.616	55,8	60,2
Robni bilans (mil. din.)	-365.032	-474.491	-181.840	-166.740	-546.872	-641.231	66,7	74,0
Ulaganja (mil. din.)	216.101		259.241		475.342		45,5	

Izvor: MRRLS istraživanje

Nakon nepovoljnih i turbulentnih kretanja izazvanih svetskom ekonomskom krizom, blagi oporavak privredne aktivnosti u 2012. godini vidljiv je u sektoru MSPP koji je realno povećao vrednost većine pokazatelja poslovanja. U odnosu na 2011. godinu, u 2012. godini došlo je do rasta dobiti, izvoza, uvoza, BDV i prometa, i pada zaposlenosti (za 0,6%).

Sektor MSPP je zadržao visoko učešće u formiranju osnovnih pokazatelja poslovanja nefinansijskog sektora privrede Srbije (Republički zavod za razvoj). Sektor MSPP generiše oko 2/3 zaposlenosti, prometa, BDV i uvoza i oko 50% izvoza, dobiti i ulaganja nefinansijskog sektora. Procenjuje se da je u 2012. godini sektor MSPP učestvovao sa oko 34% u BDP Republike. Posmatrajući preduzeća po veličini, moglo bi da se zaključi da nije bilo drastičnijih promena u odnosu na prethodnu godinu. Najbrojnija su i dalje mikro preduzeća (305.321) u sektoru MSPP, dok mala i srednja preduzeća imaju dominantnu poziciju (videti tabelu br. 3) posmatrano prema ključnim pokazateljima (53,8 zaposlenosti, 61,6% BDV, 60,7% prometa, 74,5% uvoza, 77,0% izvoza).

Tabela br. 3 – Pokazatelji poslovanja sektora MSPP u 2012. godini prema veličini preduzeća

	Mikro		Mala		Srednja		MSPP	
	vrednost	%	vrednost	%	vrednost	%	vrednost	%
Broj preduzeća	305.321	96,3	9.699	3,0	2.142	0,7	317.162	100
Broj zaposlenih	361.311	45,2	196.492	25,1	224.223	28,7	782.026	100
Promet (mil.din.)	2.237.978	39,3	1.769.859	31,1	1.681.829	29,6	5.689.666	100
BDV (mil.din.)	375.081	38,4	280.026	28,7	321.980	32,9	977.088	100
Zaposlenost po preduzeću	1,2		20,3		104,7		2,5	
Zarada po zaposlenom (hilj.din.)	727		769		888		784	
Promet po preduzeću (mil.din.)	7,3		182,5		785,2		17,9	
BDV po preduzeću (mil.din.)	1,3		28,4		150,3		3,1	
Izvoz (mil.din.)	114.646	23,0	142.997	28,6	241.243	48,4	498.886	100
Uvoz (mil.din.)	248.402	25,5	367.734	37,8	357.241	36,7	973.376	100
Robni bilans (mil.din.)	-133.757	28,2	-224.736	47,4	-115.997	24,4	-474.491	100
Koeficijent izvoz/uvoz		46,2		38,9		67,5		51,3

Izvor: MRRLS – istraživanje

Osnovni indikatori poslovanja u 2012. godini ukazuju da postoje krupni razvojni problemi i pored velikog uticaja sektora MSPP na ukupan privredni razvoj. Kao najznačajniji se ističu: nepovoljna struktura sa nedovoljnim brojem i niskim nivoom razvijenosti srednjih preduzeća kao pokretača razvoja, ograničenost proizvodno-ekonomskih resursa, niska konkurentnost i nedovoljno učešće na međunarodnim tržištima, kao i izuzetno nepovoljna struktura sektora MSPP po delatnostima. Takođe, treba istaći da je u 2012. godini smanjen broj srednjih preduzeća i da je evidentirano smanjenje broja zaposlenih upravo u pomenutim preduzećima, što je bilo daleko izraženije nego u drugim preduzećima.

2. Poslovanje MSPP u Republici Srbiji – ocena stanja

U toku proteklog perioda broj MSPP je u blagom porastu, koja postaju sve konkurentnija na tržištu. Naime, MSPP su orijentisana na manje delove tržišta, a time i na određene potrošače, koji imaju sve veće zahteve na tržištu. Brže se prilagođavaju izmenjenim uslovima poslovanja, brže prepoznaju i brže reaguju na potencijalne pretnje, ali i na potencijalne šanse.

Ključno je pitanje do kakvih je promena došlo u sektoru MSPP i koliko je Republika Srbija napredovala na tom polju. Prema podacima iz tabele br. 4, evidentno je, da je u 2012. godini zaustavljen negativan trend smanjenja profita i profitabilnosti. Naime, sektor MSPP je u 2012. godini ostvario 364,1 mlrd. dinara dobiti ili 52% nefinansijskog sektora (700,5 mlrd. dinara). Najveći deo dobiti sektora realizovan je u malim preduzećima – 35,4%, odnosno 18,4% dobiti nefinansijskog sektora, dok su mikro i srednja preduzeća stvorila 30,9% i 33,7% (Nacionalna agencija za regionalni razvoj, 2013, str. 34).

Veliki uticaj na visinu ostvarene dobiti ima sektor MSPP u svim sektorima poslovanja nefinansijskog dela privrede, izuzev u rudarstvu, snabdevanju električnom energijom, gasom i parom, snabdevanju vodom i upravljanju otpadnim vodama, informisanju i komunikaciji i umetnosti, zabavi i rekreaciji, gde velika preduzeća ostvaruju znatno veći deo dobiti.

Tabela br. 4 - Dobit i nivo profitabilnosti u 2012. godini prema veličini preduzeća

	Mikro	Mala	Srednja	Ukupno MSPP	Velika	Nefinan. sektor
Dobit (mil. din)	112.363	128.880	122.894	364.138	336.361	700.500
Učešće u dobiti MSPP, u %	30,9	35,4	33,7	100,0	-	-
Učešće u dobiti nefinansijskog sektora, u %	16,0	18,4	17,5	52,0	48,0	100,0
Profitabilnost	30,0	46,0	38,2	37,3	43,4	40,0
Nivo profitabilnosti (profitabilnost MSPP= 100 indeksnih poena)	80,4	123,5	102,4	100,0	-	-
Nivo profitabilnosti (profitabilnost nefinansijskog sektora = 100 indeksnih poena)	74,9	115,1	95,4	93,2	108,6	100,0

Izvor: MRRLS – istraživanje

MSPP su 2012. godine zabeležila neznatno povećanje obima aktivnosti. Prema podacima iz tabele br. 6 može se zaključiti da je u nefinansijskom sektoru privrede Srbije 2012. godine ostvareno 1.751 mlrd. dinara bruto dodate vrednosti (5 mil. dinara po preduzeću). U sektoru MSPP ostvareno je 977 mlrd. dinara BDV ili 55,8% BDV nefinansijskog sektora. U poređenju sa 2011. godinom učešće MSPP u stvaranju BDV nefinansijskog sektora povećano je za nekih 0,6 strukturnih poena.

Tabela br. 5 – Sektorska profitabilnost MSPP u 2012. godini

Sektori	Dobit MSPP (mil. din.)	Učešće u dobiti MSPP (%)	Učešće u dobiti nefinansijskog sektora (%)	Profitabilnost	Nivo profitabilnosti (profitabilnost MSPP = 100 indeksnih poena)	Nivo profitabilnosti (profitabilnost nefin.sektora = 100 indeksnih poena)
Trgovina	116.634	32,0	16,7	43,3	116,1	108,3
Preradivačka industrija	99.166	27,2	14,2	39,9	107,0	99,8
Građevinarstvo	31.499	8,7	4,5	38,9	104,3	97,3
Saobraćaj	26.084	7,2	3,7	38,5	103,2	96,3
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	23.763	6,5	3,4	57,2	153,4	143,0
Stručne, naučne i inovacione i tehn.del.	19.540	5,4	2,8	21,9	58,7	54,8

Izvor: MRRLS - istraživanje

Tabela br. 6 - BDV nefinansijskog sektora u 2012. godini prema veličini i obliku organizovanja privrednih subjekata

Oblik organizovanja	MSPP	Velika	Ukupno	struktura (%)
	u mlrd. dinara	u mlrd. dinara	u mlrd. dinara	
Preduzeća	765,4	774,3	1.539,7	87,9
Preduzetnici	211,7		211,7	12,1
Ukupno	977,1	774,3	1.751,3	100,0
Struktura (%)	55,8	44,2	100,0	

Izvor: MRRLS – istraživanje

Tabela br. 7 – Izvedeni pokazatelji BDV 2011-2012. godine

	BDV po preduzeću		BDV po zaposlenom		BDV/promet	
	hilj. din.	stopa rasta 2011-2012 (%)	hilj. din.	stopa rasta 2011-2012 (%)	u %	stopa rasta 2011-2012 (%)
Mikro	1.228	3,6	1.038	2,3	16,8	1,6
Mala	28.872	1,6	1.425	1,6	15,8	-1,0
Srednja	150.318	8,3	1.436	8,3	19,1	4,5
MSPP	3.081	3,9	1.249	3,8	17,2	1,7
Velika	1.530.142	-0,8	1.843	0,4	25,7	-1,2
Ukupno	5.513	2,8	1.457	2,4	20,1	0,5

Izvor: MRRLS - istraživanje

Posmatrajući pokazatelje produktivnosti moglo bi se zaključiti da su najpovoljniji kod velikih preduzeća. Naime, BDV po preduzeću i BDV po zaposlenom su daleko viši od proseka MSPP i nefinansijskog sektora. U poređenju sa 2011. godinom u sektoru MSPP realna vrednost BDV po

preduzeću je 3,9% prema 2,8% u privredi, dok je BDV po zaposlenom (3,8% prema 2,4%), što neposredno dovodi do zaključka da je došlo do porasta vrednosti BDV sektora MSPP.

3. Konkurentnost sektora MSPP

Vlada Republike Srbije usvojila je više strateških dokumenata u cilju pružanja podrške razvoju malih i srednjih preduzeća. Strategija razvoja konkurentnih i inovativnih malih i srednjih preduzeća za period od 2008. do 2013. godine kroz godišnji akcioni plan po prvi put vezuje definisane ciljeve za budžetska sredstva. Cilj Strategije je razvoj preduzetničke ekonomije, zasnovane na znanju i inovativnosti, koja stvara snažan, konkurentan i izvozno orijentisan sektor MSPP, ali i značajno doprinosi povećanju životnog standarda u Republici Srbiji. Njena primena u narednom periodu bi trebalo da omogući stvaranje efikasnijeg i fleksibilnijeg okruženja za poslovanje sektora malih i srednjih preduzeća, uravnoteženost broja MSPP i podsticanje bržeg razvoja tog sektora. Osim toga, Strategija je u potpunosti usklađena sa Zakonom o malim preduzećima (Small Business Act), dokumentom koji je usvojila Evropska komisija juna 2008. godine.

U tabeli br. 8 dat je uporedni pregled pozicije Srbije na skali globalne konkurentnosti u odnosu na zemlje iz njenog okruženja (Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Grčka, Mađarska, Makedonija, Crna Gora, Rumunija, Slovačka i Slovenija) za period od 2007. do 2013. godine.

Tabela br. 8 – Pozicija Srbije na skali globalne konkurentnosti u odnosu na odabrane zemlje regiona, 2010-2014. godina

	2010		2011		2012		2013		2014	
	GCI rang	ocena	GCI rang	ocena	GCI rang	ocena	GCI rang	ocena	GCI rang	ocena
Albanija	88	3,9	78	4,1	98	3,9	95	3,8	97	3,8
Hrvatska	77	4,0	76	4,1	81	4,0	75	4,1	77	4,1
Bugarska	71	4,1	74	4,1	62	4,3	57	4,3	54	4,4
Mađarska	52	4,3	48	4,4	60	4,3	63	4,2	60	4,3
Makedonija	79	4,0	79	4,1	80	4,0	73	4,1	63	4,3
Crna Gora	79	4,4	60	4,3	72	4,1	67	4,2	67	4,2
Rumunija	67	4,2	77	4,1	78	4,1	76	4,1	59	4,3
Srbija	96	3,8	95	3,9	95	3,9	101	3,8	94	3,9

Izvor: The World Competitiveness Report, različite godine (2010, 2011, 2012, 2013, 2014)

Moglo bi se uočiti da, u odnosu na odabrane zemlje regiona, Republika Srbija dosta zaostaje po pitanju nivoa konkurentnosti. Ovu konstataciju potvrđuje činjenica da se u celom posmatranom periodu Republika Srbija nalazi na samom

začelju, kako u pogledu GCI ranga, tako i u pogledu njegove vrednosti. Izvesno poboljšanje pozicije Republike Srbije na skali globalne konkurentnosti primetno je u 2014. godini, budući da je došlo do pomeranja ranga za 7 pozicija naviše u odnosu na 2013. godinu.

Prema istraživanju Svetskog ekonomskog foruma, Srbija je najnekonkurentnija zemlja na evropskom kontinentu. Uzroci nekonkurentnosti srpske privrede leže upravo u njenom sporom osavremenjivanju i prestrukturiranju. Jedna od najvažnijih odrednica konkurentnosti je ulaganje u obrazovanje, jer uspeh i razvoj kako preduzeća, tako i privrede zavisi od intelektualnih mogućnosti koji jedna zemlja poseduje. Nedovoljno razvijen sektor MSPP Srbije nije se snašao u novonastalim okolnostima. (Ministarstvo regionalnog razvoja i lokalne samouprave, Nacionalna agencija za regionalni razvoj, 2013, str. 44)

Konkurentne prednosti se, za razliku od komparativnih prednosti, zasnivaju na preduzetničkom okruženju, obrazovanju, strukturi, kvalitetu proizvodnje i infrastrukture, što na neki način pruža mogućnost rasta produktivnosti, izvoza i investicija. Neophodno je identifikovati ključne faktore koji će stimulisati restrukturiranje realnog sektora i koji će uticati na povećanje sveukupnog konkurentnog potencijala Srbije. Treba uzeti u obzir da su pojedina preduzeća prerađivačke industrije uspeła da unaprede svoje proizvodne kapacitete, promene organizacionu strukturu i način poslovanja i upravljanja preduzećem, uvedu neophodne standarde koji se zahtevaju u razvijenim zemljama i povećaju svoje izvozne potencijale, što je svakako zahtevalo velika investiciona ulaganja. Upravo, takva preduzeća su ostvarila visoke stope rasta BDV i uspeła da se uključe u tržišnu konkurenciju.

Evidentno je, da za zadržavanje nepromenjenog nivoa konkurentnosti MSPP, rast produktivnosti mora biti dovoljno visok da nadoknadi i realni rast zarada i apresijaciju valute. Upravo iz tog razloga, jedan od strateških zadataka nadležnih državnih organa u narednom periodu odnosi se na vođenje takve politike koja će pružiti snažnu podršku razvoju i unapređenju konkurentnosti sektora MSSP-a, kao izvora privrednog rasta, kreiranja novih radnih mesta i održivog razvoja srpske privrede. Osim toga, unapređenje konkurentnosti sektora MSSP predstavlja važnu kariku na putu evropskih integracija Republike Srbije, i preduslov za ispunjavanje kriterijuma iz Kopenhagena koji se odnose na sposobnost zemlje kandidata da izdrži pritisak konkurencije i tržišnih snaga unutar EU.

Uparedni pregled pokazatelja poslovanja sektora MSSP u Srbiji i izabranim zemljama EU na osnovu kojeg se mogu izvesti ocene o nivou konkurentnosti ovog sektora u Srbiji i definisati prioritetni pravci aktivnosti dat je u tabeli broj 9.

Moglo bi se uočiti da je sektor MSSP Srbije prema učešću u broju preduzeća i zaposlenosti, kao i ostvarenom prometu i BDV-u, na nivou proseka EU. Međutim, ovaj sektor daleko je ispod proseka EU, ako se posmatraju promet po zaposlenom, BDV po zaposlenom i profit po zaposlenom.

Tabela br. 9 - Osnovni pokazatelji poslovanja sektora MSPP u izabranim zemljama EU i Srbiji u 2012. godini

	EU	Bugarska	Češka	Mađarska	Poljska	Rumunija	Slovenija	Srbija	
	2012							2011	2012
Broj preduzeća, u 000	20.703,2	310,5	938,9	570,3	1.393,4	530,2	106,7	319,3	317,2
Broj zaposlenih, u 000	87.477,0	1.457,6	2.381,7	1.795,9	5.498,5	2.692,1	413,3	786,9	782,0
Promet, u mlrd. EUR	12.464	72,8	248,3	152,5	441,0	129,4	52,1	51,0	50,3
BDV, u mlrd. EUR	3.587,5	11,4	46,6	25,6	86,3	25,4	11,3	8,6	8,6
Br. MSPP na 1.000 stanovnika	41,2	42,4	89,4	57,4	36,1	24,8	51,9	44,4	44,1
Broj zapos. po preduzeću	4,2	4,7	2,5	3,1	3,9	5,1	4,0	2,5	2,5
Prom. po zap. u 000 EUR	142,5	50,0	104,3	84,9	80,2	48,1	126,0	64,8	64,3
BDV po zap. u 000 EUR	41,0	7,8	19,6	14,3	15,7	9,4	27,2	10,9	11,0
PROCENTUALNO UČEŠĆE MSP U NEFINANSIJSKOM SEKTORU									
Broj preduzeća	99,8	99,8	99,9	99,9	99,8	99,7	99,8	99,8	99,8
Broj zaposlenih	66,8	75,7	69,8	72,8	68,0	67,2	70,5	65,3	65,1
Promet	59,1	69,5	60,7	59,9	58,1	60,3	65,0	65,5	65,4
BDV	58,3	61,9	55,7	53,8	51,6	52,4	62,8	55,2	55,8

Izvor: MRRLS – istraživanje na osnovu podataka EUroStat, dG enterprise and Industry i P3C.

Budući da u 2012. godini privreda Republike Srbije ulazi u novu recesionu fazu, u skladu sa takvim tendencijama nije začuđujuće što je u poređenju sa 2011. godinom došlo do smanjenja broja MSSP-a. U 2012. godini osnovano je 8.648 (za oko 2% više nego u 2011. godini), a ugašeno je 7.388 (za oko 45,6% manje u odnosu na 2011. godinu). Osim toga, u 2012. godini beleži se trend smanjenja osnivanja novih radnji, (osnovano je 30.206 novih radnji što predstavlja smanjenje za 8,7% u odnosu na prethodnu godinu), i trend smanjenja gašenja novih radnji (ugašeno je 33.071, odnosno za oko 6,2% manje u odnosu na prethodnu godinu). Neto efekat, tj. odnos broja osnovanih i ugašenih preduzeća je u 2012. godini povoljniji u odnosu na prethodne godine i iznosi 1,2:1. Tako, na primer, u 2007. godini na svakih 6 osnovanih preduzeća gašeno je 1 postojeće, a u 2011. godini taj odnos je 0,6:1. Neto efekat osnivanja novih radnji je u 2012. godini na nivou iz prethodne godine (0,9:1), iako je primetno da neto efekat radnji slabi po godinama, premda usporenije (2007. godine na svakih 10 radnji koje su prestajale sa radom osnivano je 15, a u 2011.

i 2012. godini 9 novih radnji). Osim toga, u 2012. godini na svakih 1.000 stanovnika poslovalo 44,1 MSPP, što je daleko iznad proseka EU (41,2%), a više nego u Bugarskoj (42,4%), Poljskoj (36,1%), Rumuniji (24,8%). Međutim, posmatrano sa aspekta razvojnih potreba zemlje broj MSPP po stanovniku je nedovoljan kako bi postao generator novih radnih mesta i novih poslova, a time i faktor ublažavanja socijalnih tenzija u privredi Republike Srbije.

Za razvoj i unapređenje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća «zaslužna» je pored ostalog i ekonomska kriza. Vrlo je interesantna činjenica, da se recesija može posmatrati i kao prilika za preduzetništvo i uspostavljanje prednosti u odnosu na slabije konkurente, jer se menja svest ljudi, a društvo čini otvorenijim za promene. Naime, u takvim uslovima stimuliše se razvoj ideja za novim proizvodima i proizvodnim metodama i inspirišu preduzetnici da ove ideje uvode na tržište.

4. Inovativnost kao determinanta unapređenja konkurentnosti MSPP u Republici Srbiji

Povećanje konkurentnosti MSPP sektora u značajnoj meri zavisi i od nivoa inovativnih aktivnosti. Inovacija, kako se definiše u EU, predstavlja primenu novog ili značajno poboljšanog proizvoda, procesa ili usluge, marketinške ili nove organizacione metode u poslovanju, organizaciji rada ili odnosima preduzeća sa okruženjem.

Inovativnost predstavlja neophodan činilac razvoja. Naime, ona uvek vodi ka novim rešenjima, novim idejama, novim vidovima poslovanja, i to posebno u sektoru MSPP. Osnovna konkurentna prednost svake savremene kompanije ogleda se u njenoj sposobnosti inoviranja sopstvenog poslovanja. Generalno, inovativnost kompanije ima za rezultat prednost u odnosu na konkurenciju, a ostvarena konkurentna prednost ima za rezultat povećanje profita, što je i osnovni cilj svake savremene kompanije.

U svakom preduzeću neophodan je organizovani i primenjiv razvoj koji će za rezultat imati novi inovativni proizvod ili uslugu koja je konkurentna na tržištu. Vrlo često inovacije zahtevaju mnogo manja ulaganja, a postižu mnogo veće rezultate. Preduzetnici moraju da razmišljaju o novim procesima, novim načinima rada, kao i o novim proizvodima, posebno u periodu krize i tranzicije. Njima nije cilj samo da opstanu na tržištu, već da nižom cenom, kvalitetnijim proizvodom ili uslugom, unaprede postojeću tržišnu poziciju. Na taj način dolaze do novih ideja, novih poslova, koji donose i nova radna mesta. Budućnost MSPP-a je upravo u razvoju poslovanja baziranih na znanju. Preduzeće koje bude u stanju da ponudi resurs kvalitetnog intelektualnog kapitala, sigurno će naći partnere na tržištu. Upravo je najtraženija roba, kao i usluga ona koja je bazirana na inovativnosti i na znanju.

Pod inovacijom podrazumeva se „novost koja se umeće u postojeće stanje”. Po karakteru i opsegu ta se novost može ispoljiti kao zamjena i kao obnova (dopuna). U svakom slučaju, radi se o promeni dotadašnjeg i uvođenju novog, čime budućnost prekriva postojeću stvarnost. (Ožanić, 1989, str. 21)

Ono što svakako treba istaći je da proces inovacije započinje idejom koja se pretvara u predlog, dok predlog postaje plan. Dalje, kada se ideja pretvori u plan, nastupa detaljnija izrada biznis plana u koji može dobro da se investira. Investicija, kada je realizovana uvećava vrednost organizacije i donosi profit, koji predstavlja i glavni cilj celokupnog procesa.

P. Drucker sve uzroke pojave inovacija svrstava u sedam grupa (Drucker, 1991, str. 62)

- 1) neočekivani: uspeh, promašaj i spoljni događaj,
- 2) nepodudarnost između sadašnje i normativne stvarnosti,
- 3) potreba uzrokovana nekim procesom,
- 4) promene: u strukturi privrede ili tržišta,
- 5) demografska kretanja,
- 6) promene: u opažanjima, raspoloženjima i značenjima i
- 7) nova: naučna i nenaučna saznanja.

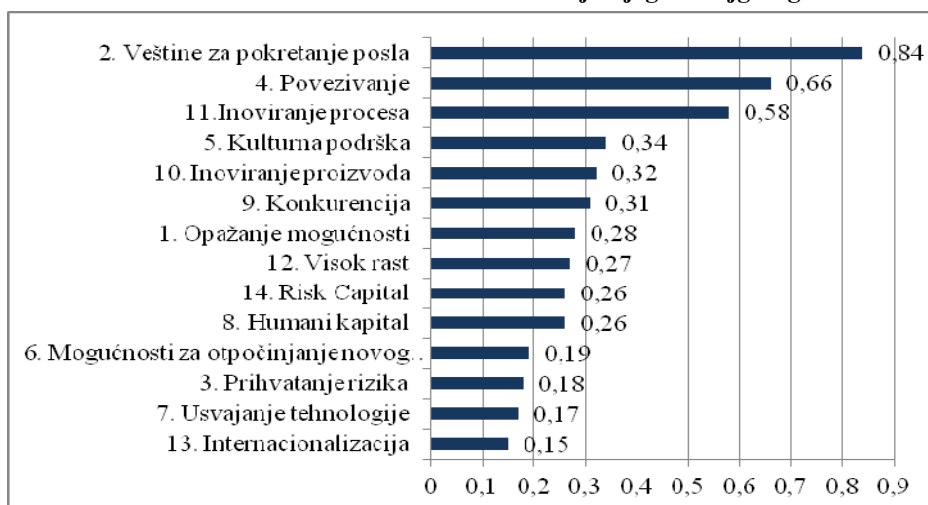
Nizak nivo inovativnosti jedan je od ključnih faktora nedovoljne konkurentnosti sektora MSPP u Republici Srbiji. Ovu konstataciju potvrđuje i slabo rangiranje Republike Srbije prema GEI. „Globalni indeks preduzetništva pruža detaljan pogled na preduzetnički ekosistem nacija, kombinovanjem individualnih podataka sa institucionalnim komponentama... Ovaj kompozitni indeks individualnih i institucionalnih podataka za svaku zemlju predstavlja korisno oruđe kreatorima ekonomske politike za razumevanje preduzetničkih prednosti i slabosti njihovih privreda, i omogućavajući im pritom da implementiraju politike koje podstiču produktivno preduzetništvo”. (Ács, Szerb, Autio, 2014, str. 2) GEI predstavlja kompozitni indeks zasnovan na 14 stubova koji su grupisani u tri pod-indeksa, koji se nazivaju 3A:

1. preduzetničke sklonosti,
 - opažanje mogućnosti,
 - veštine za pokretanje posla,
 - prihvatanje rizika,
 - povezivanje,
 - kulturna podrška,
2. preduzetničke sposobnosti,
 - mogućnosti za otpočinjanje novog posla,
 - usvajanje tehnologije,
 - humani kapital,
 - konkurencija,

3. preduzeničke težnje,
- inoviranje proizvoda,
 - inoviranje procesa,
 - visok rast,
 - internacionalizacija,
 - riskiranje kapitala.

Prema podacima iz Izveštaja o Global Entrepreneurship Index 2015, Republika Srbija je u 2014. godini rangirana na 78. mestu u grupi od 130 zemalja obuhvaćene ovim izveštajem, i na pretposlednjem 38. mestu u grupi od 39 evropskih zemalja. Prema ovom međunarodnom indikatoru kvaliteta preduzetništva i inovacija, koji je u velikoj meri uslovljen individualnim i institucionalnim faktorima, Republika Srbija ima komparativnu prednost u veštinama koje poseduju početnici u biznisu, budući da se u ovom segmentu beleže najveće vrednosti. Međutim, nedovoljan nivo internacionalizacije sektora MSPP, nizak stepen uvođenja nove tehnologije, manja sklonost ka preuzimanju rizika i nedovoljno prilika za pokretanje novih firmi predstavljaju izražene slabosti koje su opredelile znatno niži rang Republike Srbije među zemljama regiona, ali i sveta.

Slika br. 1 – Ocene GEI stubova od najboljeg do najgoreg

Izvor: Sopstveni grafički prikaz prema Zoltán J. Ács, László Szerb, Erko Autio, 2014, Global Entrepreneurship Index 2015, The Global Entrepreneurship and Development Institute, Washington, D.C., USA, str. 228.

U tabeli br. 11 izračunat je Spirmanov koeficijent korelacije ranga Republike Srbije prema GEI i GCI, koji ukazuje na inverznu vezu između ova dva pokazatelja. Takođe, korelacija nije statistički značajna, jer je realizovani

nivo značajnosti (Sig. (2-tailed)) veći od 0.05. Međutim, treba imati u vidu da je usled ograničene dostupnosti podataka uzet kraći vremenski period za utvrđivanje korelacije i da je u praksi potvrđeno da između ova dva pokazatelja postoje odnosi uzajamne povezanosti i međusobne zavisnosti.

Tabela br. 10 - GEI rang Republike Srbije i nacionalna konkurentnost

	2010	2011	2012	2013	2014
GEI rang	62	80	81	69	78
GCI rang	96	95	95	101	94

Izvor: Global Entrepreneurship Index, različite godine, i The World Competitiveness Report, različite godine

Tabela br. 11 - Korelacija

			GEI	GCI
Spearman's rho	GEI	Correlation Coefficient	1.000	-.564
		Sig. (2-tailed)	.	.322
		N	5	5
	GCI	Correlation Coefficient	-.564	1.000
		Sig. (2-tailed)	.322	.
		N	5	5

Izvor: Izračunavanja autora na osnovu podataka iz tabele 10.

Analizirajući konkurentnu poziciju Republike Srbije primenom Porterovog modela konkurentnosti, moguće je identifikovati ključne konkurentne prednosti i nedostatke na osnovu podataka iz poslednjeg Izveštaja o globalnoj konkurentnosti za 2014-2015. godinu. (Schwab, 2014) Prvo, u odnosu na 2013. godinu, 2014. godine vrednost GCI za Srbiju je povećana za 0,1. Za razliku od 2013. godine, u kojoj se pad vrednosti GCI od 0,1 u odnosu na 2012. godinu smatrao značajnim, budući da se vrednost GCI nalazila na nivou istorijskog minimuma u periodu od 2007. do 2013. godine, u 2014. godini vrednost GCI je povećana za 0,1. To je dovelo do pomeranja ranga Republike Srbije na skali globalne konkurentnosti naviše za 7 pozicija (sa 101. na 94. mesto). Poređenjem vrednosti indikatora globalne konkurentnosti i njihovog ranga u prethodne dve godine, moglo bi se zaključiti da je došlo do izvesnog poboljšanja kvaliteta poslovnog ambijenta, budući da svi indikatori slede uzlazni trend.

Drugo, na osnovu nivoa godišnjeg BDP per capita podatka i metodologije Svetskog ekonomskog foruma, Srbija se sa 7.787 US\$ BDP per capita u 2014. godini (International Monetary Fund) svrstava u red efikasnošću vođenih ekonomija, pa je logično i pretpostaviti da su konkurentski nedostaci

najizraženiji u trećoj, uslovi tražnje, i posebno u četvrtoj komponenti Porterovog dijamanta, povezane i podržavajuće aktivnosti. Ključni konkurentski nedostaci u ovom segmentu i dalje odnose se na nizak nivo razvoja klastera (115. mesto), pa samim tim i obima inovativnih aktivnosti, koji se ogleda u kapacitetu za inovacije (130. mesto) i ulaganju kompanija u istraživanje i razvoj (125. mesto), ali i nedovoljnim javnim nabavkama naprednih tehnoloških proizvoda (122. mesto).

Brojna istraživanja upravo potvrđuju da se preduzetničke performanse značajno razlikuju u zavisnosti od razvojne faze u kojoj se nalazi jedna zemlja. Tako, preduzetničke performanse efikasnošću vođenih ekonomija se značajno razlikuju od inovacijama vođenih ekonomija “u svim indikatorima osim u jednom. Izuzetak čini potencijal za opažanje mogućnosti”. (Acs, Szerb, 2010, str. 22) Osim toga, „faktorski vođene i efikasnošću vođene zemlje su imaju dosta sličnosti u pogledu preduzetničkih indikatora, ali su razlike najveće u slučaju indikatora preduzetničkih sklonosti. To ukazuje da je razvoj preduzetničkih sklonosti od značaja za one zemlje koje se nalaze na prelazu iz faktorski u etapu efikasnošću vođenih ekonomija... Najveća razlika između zemalja koje se nalaze u drugoj i trećoj etapi odnosi se na nove proizvode, internacionalizaciju i risk kapital” (Acs, Szerb, 2010, str. 22) Ovu konstataciju potvrđuju i ocene GEI stubova za Republiku Srbiju (videti sliku br. 1).

Zaključak

Joseph Alois Schumpeter je pre više od sto godina istakao da je preduzetništvo od ključnog značaja za razumevanje privrednog razvoja. Danas uprkos globalnoj recesiji, preduzetništvo doživljava renesansu u svetu. Dinamika procesa se dosta razlikuje u zavisnosti od institucionalnog konteksta i nivoa razvoja jedne privrede. (Acs, Szerb, 2010, str. 2)

Sektor MSPP se danas smatra okosnicom rasta i razvoja nacionalnih ekonomija, budući da on ostvaruje najveći doprinos povećanju zaposlenosti, BDV i prometa. Za zemlje u tranziciji razvoj ovog sektora je posebno značajan, budući da apsorpcijom viškova radne snage, kao neminovne posledice tranzicije i svojinske transformacije državnih i društvenih preduzeća, izvršava značajnu socijalnu funkciju i doprinosi smanjivanju socijalnih tenzija. MSPP poseduju brojne prednosti, kako u pogledu veličine i fleksibilnosti, tako i u pogledu sklonosti ka inovativnim i rizičnim poslovnim poduhvatima, i veće mogućnosti za specijalizaciju. Ove prednosti im omogućavaju da se lakše i brže od velikih poslovnih sistema prilagođavaju kontinuiranim promenama u zahtevima potrošača i savremenim, turbulentnim uslovima poslovanja na globalnom tržištu.

Podsticanje razvoja sektora MSPP je definisano kao jedan od prioritarnih ciljeva ekonomske politike Republike Srbije na samom startu tranzicionih i reformskih procesa. U skladu sa takvim opredeljenjem, sektor MSPP u

značajnoj meri je odredio dinamiku privrednog rasta Republike Srbije u periodu od 2001. do 2008. godine. U ovom periodu svi pokazatelji poslovanja MSPP beleže uzlazni trend, odnosno ostvaren je dinamičan rast zaposlenosti, bruto dodate vrednosti i izvoza. U periodu nakon efektuiranja negativnih posledica svetske finansijske i ekonomske krize na privredu Republike Srbije evidentno je usporavanje razvoja preduzetničkog sektora, što je uz pogoršanje ambijenta za poslovanje privrednih subjekata uticalo je na malaksavanje dinamike sprovođenja strukturnih reformi i ukupne privredne aktivnosti. Nakon nepovoljnih kretanja izazvanih svetskom ekonomskom krizom, u sektoru MSPP vidljiv je blagi oporavak privredne aktivnosti tokom 2012. godine, budući da je u njemu došlo do povećanja vrednosti većine pokazatelja poslovanja.

Međutim, nedovoljna konkurentnost i dalje predstavlja ključno razvojno ograničenje sektora MSPP i onemogućava punu apsorpciju razvojnih koristi ovog sektora po privredu Republike Srbije. Osim toga, rezultati terenskog istraživanja o stanju, potrebama i problemima malih i srednjih preduzeća i preduzetnika (MSPP) u Srbiji u 2012. godini, pokazuju da „anketirani MSPP nisu toliko posvećeni inovativnom poslovanju, što je veoma nepovoljno sa aspekta nužnog povećanja konkurentnosti ovog sektora... tek svako peto preduzeće sprovodi sopstvene inovativne aktivnosti, a svako šesto ostvaruje inovativnu saradnju sa drugim privrednim subjektima ili institucijama” (Nacionalna agencija za regionalni razvoj, 2013, str. 37).

Osim toga, među ključne probleme u poslovanju koji deluju kao barijera za unapređenje konkurentnosti i inovativnosti ovog sektora anketirani preduzetnici navode sledeće: nedostatak povoljnih izvora finansiranja, zakonodavni okvir poslovanja, nedostatak radnika sa određenim znanjem i kvalifikacijama, neusklađenost poslovanja sa zahtevima standarda kvaliteta, nedostatak informacija o tržištima i tehnologiji, i problemi nelikvidnosti i rokovi plaćanja i naplate.

Razvoj ovog sektora u narednom periodu nalaže potrebu za unapređenjem faktora koji utiču na uspešnost poslovanja, među kojima se po značaju najviše ističu sledeći (Nacionalna agencija za regionalni razvoj, 2013, str. 37): povećanje podrške države i poslovnih banaka (53% i 36%, respektivno), zatim značajnija podrška lokalne samouprave (29%), jačanje lične inicijative i veština (23%) i bolja međusobna saradnja (22%). Osim toga, unapređenje konkurentnosti ovog sektora u velikoj meri je određeno i podznanjem konkurentnosti nacionalne ekonomije, i to posebno sinergetskim poboljšanjem ključnih parametara u onim segmentima u kojima Republika Srbija beleži konkurentne nedostatke, koji su naročito izraženi u segmentu uslovi tražnje i povezane i podržavajuće aktivnosti Porterovog dijagrama nacionalne konkurentnosti.

Naime, treba naglasiti da su konkurentnija ona MSPP koja su istovremeno i inovativna. Pored toga, uspešne organizacije se ne bave samo inovacijama. One

se bave inovacijama s ciljem, a to znači da stalno prate želje i potrebe ljudi, tako da stižu uvid u realno stanje. Neophodno je da organizacija brže i bolje od konkurencije sagledava potrebe potošača na tržištu. To naravno, zahteva da organizacija poseduje ljude sa vizijom koji rade zajedno i koji stvaraju sliku kakva će budućnost biti. Inovativna mala i srednja preduzeća prihvataju filozofiju, da uvek postoji bolji i efikasniji način poslovanja i zato stalno tragaju za novim idejama, koje će povećati njihovu vrednost, odnosno smanjiti troškove. Da bi se pospešila komponenta inovativnosti u malim i srednjim preduzećima, na tržištu se nude konsalting usluge, koje imaju za cilj da preduzeću obezbede preporuke i savete, u cilju unapređenja već postojećeg poslovanja ili rešavanja problema u okviru određenih oblasti poslovanja.

Inovativni pristup realnim potrebama tržišta jeste pravac u kojem mala i srednja preduzeća u Republici Srbiji mogu da se razvijaju. To naročito iz razloga što je ključni preduslov za opstanak svakog preduzeća stalno unapređenje konkurentnosti, to jest ulaganje u inoviranje proizvoda i usluga.

Literatura

- Acs, J. Zoltán, and L. Szerb (2010) "The global entrepreneurship and development index (GEDI)", paper to be presented at the Summer Conference 2010 on "Opening Up Innovation: Strategy, Organization and Technology" at Imperial College London Business School, June 16-18.
- Ács, J. Zoltán, L. Szerb, and E. Autio (2014) "Global entrepreneurship index 2015", Washington, D.C.: The Global Entrepreneurship and Development Institute, USA.
- Drucker, P. F. (1991), Inovacije i preduzetništvo, „Privredni pregled”, Beograd.
- OECD, <http://www.investmentcompact.org/dataoecd/7/25/43084042.pdf>, pristupljeno 12.12.2014.
- European Commission, „Small Business Act“ for Europe, <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/> pristupljeno 10.09.2014.
- International Monetary Fund, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=61&pr.y=10&sy=2009&ey=2016&scsm=1&ssd=1&sor t=country&ds=.&br=1&c=942&s=NGDPDPC&grp=0&a=>, pristupljeno 15.01.2015.
- Ministarstvo finansija, Republika Srbija, <http://www.mfin.gov.rs/>.
- Ministarstvo privrede, Ministarstvo regionalnog razvoja i lokalne samouprave, Nacionalna agencija za regionalni razvoj (2013) "Izveštaj o malim i srednjim preduzećima i preduzetništvu za 2012. godinu", Beograd.
- Ministarstvo regionalnog razvoja i lokalne samouprave, Republika Srbija (2012) „Izveštaj o razvoju Srbije u 2011. godini“, Beograd.
- Nacionalna agencija za regionalni razvoj (2013) "Istraživanja o stanju, potrebama i problemima malih i srednjih preduzeća i preduzetnika (MSPP) u Srbiji", Beograd.
- Ožanić, M. (1989) Inventivno stvaralaštvo - bez pravog zamaha, „Poslovna politika”, Beograd.

Petrović-Randelović, M. Stevanović, T. (2013) "Performance management of small and medium-sized enterprises in the function of achieving of sustainable development", u Krstić B. i Paszek Z. (eds.), *Improving the competitiveness of enterprises and national economies – Determinants and solutions*, Niš: Faculty of Economics, University of Niš, str. 249-263

Republički zavod za razvoj, www.stat.gov.rs. Pristupljeno 13.09.2014.

Republika Srbija, Republički zavod za razvoj (2010) „Izveštaj o razvoju Srbije u 2009. godini“, Beograd.

Schwab, K. (ed.) (2014). *Global Competitiveness report 2014 – 2015*. Geneva: World Economic Forum.

SME Policy Index (2009), <http://www.investmentcompact.org/dataoecd/7/25/43084042.pdf>. Pristupljeno 10.09.2014.

World Economic Forum, <http://www.weforum.org/reports>. Pristupljeno 12.12.2014.

THE IMPORTANCE OF IMPROVING THE COMPETITIVENESS OF THE SMEEs FOR DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Abstract: The results of numerous investigations show that the sector of small and medium sized enterprises and entrepreneurship (SMEE) represent a significant driving force of economic development of each country and that it is a potential generator of entrepreneurial ideas and innovations. With the intensification of the process of transition after 2000, SMEE has become a bearer of economic growth and employment and grown into the most dynamic and most efficient segment of the economy of the Republic of Serbia. However, these companies still face many problems in business which is only further underlined by the global financial and economic crisis. The low level of competitiveness of this sector in the Republic of Serbia represents important limit of its future development. The main competitive advantage of every modern company accented in its ability to innovate. The advantage of SMEE, among many others, is reflected in innovation. In general, SMEE due to its flexibility, as well as a homogeneous structure having a good and an important prerequisite to develop innovation and thus enhance market competitiveness. Regarding to their flexibility, it is particularly evident in periods of slow or stagnant economic activity and crises. Therefore, the main direction of development of the SME sector is an innovative approach to real market needs. Providing that, the aim of this paper is to contribute to a clearer understanding of the role and importance of SMEE for economic development of the Republic of Serbia, as well as to point out the importance of improving the competitiveness and innovativeness of this sector bodies for the future economic development of the national economy.

Keywords: SME sector, economic development, competitiveness, innovation